

Araştırma Makalesi / Research Paper

MİMÊSİS KAVRAMI, ÜÇ YANSITMA KURAMI VE BU KAVRAMIN TEMEL SANAT AKIMLARI ÜZERİNE ETKİSİ

Hasan GÜRGÜN*

Öz

Antik Yunan dünyasında “*mimêsis*”, taklit anlamına gelen bir kelimedir. Bu kelime Platon’da estetik, Aristoteles’te ise estetik ve sanatsal bir terim olarak kullanılmıştır. Platon ve Aristoteles sanatı “*mimêsis*” yani taklit olarak görmüştür. İki filozofun taklit anlayışları ise birbirlerinden farklıdır. Platon için “*mimêsis*”, “duyular dünyasının bire bir yansıtılması” anlamına gelir. Aristoteles için “*mimêsis*”, “evrenselin (/ rastlantılardan arındırılmış olanın, genelin) yansıtılması” ve “idealin (/ olması gerekenin yani iye ve güzelin) yansıtılması” anlamına gelir. Platon ve Aristoteles’in fikirlerinden üç temel yansıtma kuramı ortaya çıkmıştır.

Temel sanat akımları olan klasisizm, romantizm ve realizm doğayı taklit etmiştir. Fakat her sanat akımı doğayı taklit etmeyi kendisine göre yorumlamıştır. Bu yorumlarını farklı filozoflardan temellendirmiştir.

Çalışmanın “1. *Mimêsis* Kavramı ve Platon” başlığının altında “*mimêsis*” kavramı ayrıntılı şekilde ele alınmış ve “*mimêsis*”in diğer kavramlarla ilişkisi aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca “*mimêsis*”in kavram olarak kullanıldığı *Devlet* eserindeki görünüşleri incelenmiştir. Ek olarak Platon’un “*mimêsis*” anlayışı ele alınmıştır.

Çalışmanın “2. Platon ile Aristoteles’in *Mimêsis* Teorileri ve Üç Farklı Yansıtma Kuramı” başlığının altında Platon ve Aristoteles’in “*mimêsis*” anlayışları ayrıntılı şekilde incelenmiştir. İki filozofun *Devlet* ve *Poetika*

Geliş Tarihi/ Date Applied: 30.11.2020

Kabul Tarihi/ Date Accepted: 05.02.2021

Makalenin Künyesi: Gürgün, H. (2021). ““*Mimêsis*” Kavramı, Üç Yansıtma Kuramı ve Bu Kavramın Temel Sanat Akımları Üzerine Etkisi”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 51, 349-366.

DOI: 10.24155/tdk.2021.170

* Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, hasan.gurgun@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-3625-7193

gibi eserlerinden hareketle “*mimêsis*” anlayışları tüm yönleri ile ortaya konmuştur. İki filozofun “*mimêsis*” kavramına karşı aldıkları tavır, sanat eserinin kökeni hakkındaki fikirleri, sanatçının üretim tarzı hakkındaki düşünceleri gibi konular bu başlık altında ele alınan diğer konulardır.

Çalışmanın “3. Temel Sanat Akımlarında *Mimêsis* ya da Doğanın Taklidi” başlığının altında klasisizm, romantizm ve realizm temel sanat akımlarının gerçeği yansıtma tarzları ele alınmıştır. Üç sanat akımı da gerçeği yansıtmayı amaç edinmiştir. Fakat bu akımların gerçeği yansıtma tarzları birbirlerinden farklıdır. Ayrıca üç akımın sanat anlayışlarını temellendirdiği filozof ve fikirler de birbirlerinden farklıdır.

Çalışmanın “4. Sonuç” başlığının altında ise sonuca varılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Mimêsis*, taklit, doğaya öykünme, Platon, Aristoteles.

The Concept of *Mimêsis*, Three Reflection Theories and Its Effect on Basic Art Movements

Abstract

In the ancient Greek world, *mimêsis* is a word meaning imitation. This word was used as an aesthetics term in Plato and an aesthetic and artistic term in Aristotle. Plato and Aristotle agreed on art as mimesis that is to say imitation. The two philosophers’ understanding of imitation is different from each other. For Plato, mimesis means “the reflection of external reality”. For Aristotle, mimesis means “reflection of the universal” and “reflection of the ideal”. Three basic representation theories emerged from the ideas of Plato and Aristotle. Classicism, romance and realism, which are the main art movements, imitated nature. But each art movement interpreted imitation of nature in its own way. Art movements based its comments on different philosophers. Under the “1. In the “Concept of *Mimêsis* and Plato” section of the study, the concept of mimesis has been discussed in detail and the relationship of mimesis with other concepts has been tried to be elucidated. In addition, the appearances in the work of *Politeia* where mimesis is used as a concept was examined. In addition, Plato’s mimesis understanding was discussed.

Under the “2. *Mimêsis* Theories of Plato and Aristotle and Three Different Projection Theories” section, Plato and Aristotle’s mimesis conceptions were examined in detail. Based on the works of the two philosophers such as *Politeia* and *Poetics*, their understanding of mimesis has been revealed in all aspects. Issues such as the attitude of the two philosophers towards the concept of mimesis, their ideas about the origin of the work of art, and the artist’s thoughts on the style of production are the other topics discussed in this section.

In the “3. *Mimêsis* or Imitation of Nature in Basic Art Movements” section, classicism, romance and realism’s ways of reflecting the reality are discussed. All three art movements aim to reflect the truth. But the way these currents reflect reality is different from each other. In addition,

the philosophers and ideas on which the three art movements base their understanding of art are also different from each other. In the “4. Result” section of the study, it was concluded.

Keywords: *Mimêsis*, imitation, imitation of nature, Plato, Aristotle.

1. *Mimêsis* Kavramı ve Platon

Antik Yunan döneminde ve bu dönemde oluşturulan felsefede “*mimêsis*” kelimesi, genel olarak “taklit”¹, sanat terimi olarak “güzel sanat” anlamlarında kullanılmıştır. Platon ve Aristoteles’in “*mimêsis*” kelimesini sanatsal ve estetik terim şeklinde kullanışlarından sonra bu kelime sanat ve estetik sahasına bir terim olarak girmiştir.

“*Mimêsis*” kavramı Platon’un *Devlet* eserinde üçüncü kitap boyunca genel anlamıyla, onuncu kitapta ise sanat terimi anlamıyla kullanılmıştır. “*Mimêsis*”, Platon’un felsefesinde merkezî bir konuma sahip olmuştur. Platon, *Sofist* diyalogunda (265b) “üretici (/ *productive*)² sanatları (/ *poiêtikai tekhnai*)” ikiye ayırmıştır. Bunlardan ilki “Tanrısal sanatkârlık”, ikincisi ise “insani sanatkârlık”tır. *Sofist* diyalogundaki bu ayırım *Devlet* eserinde (597d-e) de “*phûtourgia* (/ Tanrısal sanatkârlık); ekip biçme, doğurtma” ve “*dêmiourgia* (/ insanî sanatkârlık); inşa veya bina etme” şeklinde adlandırılmıştır. Sanatkâr (/ *dêmiourgos*), ister Tanrı olsun isterse insan olsun “gerçek (/ orijinal/ asıl)” ve “taklit (/ kopya/ *eikones*)” şeklinde iki düzeyde üretim gerçekleştirir. Taklit, modellerinin gerçekliğine ya da başka bir deyişle orijinalliğine ancak ve ancak biraz yaklaşabilir. *Sofist* diyalogunun ilerleyen kısımlarında Tanrı veya insanın paylaştığı, “gerçek (/ orijinal/ asıl)” olmayan sadece “taklit (/ kopya/ *eikones*)” üreten başka tarzda bir üretim daha vardır ki bu “*mimêsis*”tir. Bu tarz üretim yani “*mimêsis*”; şairin, ressamın, heykeltıraşın ve tiyatro oyuncusunun (Tiyatro oyuncusu sanatı yani imge ya da taklidi, aletler kullanmadan kendi şahsında ortaya çıkarır.) sanatı veya sanatkârlığıdır. Platon, “*mimêsis*” teorisini uygulamakta tutarlı değildir ve “*mimêsis*”i üç farklı eserde üç farklı anlam dünyasında kullanmıştır. İlk olarak *Devlet* eserinde (596b) Tanrısal sanatkârın gerçeği yani “sedir ideası (/ düşünce/ *eidōs*)”nı yarattığını; dülgerin de gerçek “idea (/ düşünce/ *eidōs*)” karşısında sadece bir “taklit (/ kopya/ *eikōn*)” olan ama ressamın ürettiği sedir için gerçek olan “fiziksel sedir”i yarattığını belirtmiştir. Buradan görüldüğü gibi “idea (/ düşünce/ *eidōs*)”, Tanrısal sanatkâr tarafından yaratılır ve gerçektir. Onun bir kademe aşağısındaki taklidi yani fiziki nesne, zanaatkâr olan dülger tarafından yaratılır ve duyulur dünyanın nesnesi olan sedir, Tanrısal sanatkârın yarattığı ideaya göre

1 Özel olarak vurgulanmak istenen sözcükler bu şekilde tırnak içinde verilmiştir.

2 Terimlerin eş anlamlılarını parantez içinde / işareti ile verilmiştir. Eğik olan ifadeler Grek terminolojisine aittir.

taklittir. Ressamın yarattığı ise zanaatkâr olan dülgerin yarattığı taklidin işlevsiz bir taklididir. Başka bir deyişle ideanın zanaatkâr tarafından üretilen işlevli taklidinin işlevsiz bir taklididir; taklidin taklididir. Sonuç olarak ressamın yaptığı taklit, gerçek olan ideadan iki kademe aşağıda olan bir taklittir. İkinci olarak Platon'un *Sofist* diyalogunda (265c-d) Tanrısal sanatkârın ürettiği "idealar (/ *eidê*)" değil fakat bu duyulur dünyaya ait doğal varlıklardır. Buna karşıt olarak Tanrı'nın "taklitçi (/ *mimetik*)" etkinliğinin ürünleri ise duyulur dünyadaki gölgeler ve seraplardır. Üçüncü olarak Platon'un *Timaios* (30c-31b) eserinde Tanrısal sanatkâr "önceden-varolan" "idealar (/ *eidê*)"ı varlığa getirmez ve onun "taklitçi (/ *mimetik*)" etkinliğinin ürünü olarak bu dünya görülür. Görüldüğü gibi "*mimêsis*" için üç farklı eserde üç farklı anlam dünyası yer almaktadır. Bu durum tutarsızlık şeklinde değerlendirilebilir fakat unutulmamalıdır ki başka bir açıdan yaklaşılsa filozofun felsefesine kronolojik olarak bakıldığında bir gelişme olarak da okunabilir. Platon'un eserlerindeki "*mimêsis*" kavramının tutarsız (ya da gelişme hâlindeki) kullanımına rağmen şu nokta "*mimêsis*" şeklinde bilinen eylem için açıktır: "*Mimêsis*" olarak bilinen eylemin ortaya çıkardığı ürünün ontolojik statüsü, hareket ettiği modelin ontolojik statüsüne göre daha aşağı bir seviyededir. Başka bir deyişle "*mimêsis*" eyleminde hareket edilen modelin ontolojik statüsü, "*mimêsis*" eyleminin sonucunda ortaya çıkarılan ürünün ontolojik statüsünden daha yüksek bir seviyededir. İşte bu statü farkı durumu, evrenin genel durumu içinde; "duyulur" dünya ile "idealar (/ *eidê*)" dünyasının arasındaki ilişkiyi kurar, Platon'un bilgi teorisini temellendirir ve ahlak sahasında Platon'un güzel sanatlara saldırısının hareket noktasını oluşturur.

Platon, *Sofist* eserinde "sanatkârlık (/ *dêmiourgia*)" ve "sanat (/ *mimêsis*)"ı birbirinden ayırmıştır. Filozof, insanın "taklitçi (/ *mimetik*)" etkinliğinin konusunu *Devlet* eserinde (595a-608b) araştırmış ve bu eserdeki kısımlarda güçlü bir ahlakilik görülmüştür. Ozanlar Antik Yunan dünyasında geleneksel bilgelik öğretmeni konumundaydılar. Fakat Platon, *Devlet* eserinde ozanların yerine filozofları geçirmiş; ozanların bilgeliği öğretme yeterliliklerine hücum ederek kendi konumunu haklı çıkarmıştır. Nitekim Platon'un güzel sanatlara itirazı da iki noktada toplanabilir. Platon'un *Devlet*'te (597e) belirttiğine göre ve genel olarak felsefesi göz önüne alındığında güzel sanatlar ontolojik anlamda gerçek dışıdır, gerçeklik iddiası düşüktür çünkü taklidin taklididir ve gerçekten yani ideadan iki kademe uzaktır. Gerçeği arayan, ona ulaşmaya çalışan kişiye gerçekten uzak olması ile zararlıdır. Bu ilk noktaya ek olarak sanat, söylem yanlışlığından da suçludur; o sürekli yalan söyler. Platon, *Devlet* eserinde (377d-e, 392c-398b, 401b, 606c-608b,) sanatı, o devirde sahip olduğu "gerçekçilik (/ *realism*)" iddiasına göre yargılamış ve ozanların Tanrılar ile kahramanlara ilişkin an-

latımlarını olumsuz bulmuştur. Çünkü ozanlar özünde iyi olan Tanrıları ya da kahramanları kötü olarak ifade ederler. Buna ek olarak sanatın net ve keskin bir şekilde ahlaki bir amacı vardır. Sanatın, gerçeğe uygun olarak betimleyebileceği mümkün kötü insanlar bulunabilir ve sanat böyle kişileri ifade etmeyi seçmekle alıcıda ya da dramatik eserlerde bizzat oyuncunun kendisinde zararlı ahlaki etki gerçekleştirir. Bunlara ek olarak İon diyalogunda (533d-536d) da belirttiği üzere sanatçı taklit ettiği nesnelere bilgi-sine sahip olmadan sadece bir ilham yoluyla taklit etmektedir ve bu durum sanatkarın sahip gözüktüğü teknik bilgiden yoksun olduğunu gösterir.

Böylece Platon'un bu açıklamaları sayesinde "hakiki gerçeklik, gerçek bilgi" yani "*epistêmê*" ile "taklitçi (/ mimetik) gerçeklik yani "*doxa* (/ sanı/ kanı)³" şeklinde iki tür gerçeklik ortaya çıkar ve bunların arasındaki fark epistemolojik içerimler barındırır. Platon, *Menon*'da (96d-98d); "gerçek bilgi (/ hakiki bilgi/ *epistêmê*)" ile "sanı (/ kanı/ *doxa*)⁴"yı birbirinden ayırmış ve bunların arasındaki farkı "nedensel bağ" olarak belirlemiştir. Gerçek bilgi, temellendirilmiş yani haklılandırılmış sanıdır ve bu yönüyle de sanıdan daha değerlidir. Başka bir deyişle sanı; belgelenir, gerekçelendirilir ya da haklı gösterilirse "bilgi" olur. Bu içerimler Platon'un *Devlet* eserindeki (509-511e) "çizgi cetveli" şemasında ve "mağara alegorisi"nde (514a-521b) ortaya konmuştur. Gerçek bilgi olan "*epistêmê*" orijinallerin (/ asıl/ gerçek) bilgisi olacaktır, buna karşıt olarak "sanı (/ *doxa*)" taklide dayalı varolanlar aracılığı ile ulaşılması mümkün veya umulabilen en iyi nokta olacaktır. "Sanı (/ *doxa*) ile durum (/ *aisthêta*)" çiftinin karşısında "gerçek bilgi (/ *epistêmê*) ile idealar (/ *eidê*)" yer almaktadır ve *Sofist* diyalogunda belirtildiği gibi tek gerçek bilgi ideaların bilgisidir ki bu gerçek bilgilerin yöntemi de "diyalektik (/ Osm. fenn-i münâzara/ *dialektikê*)⁵"tır. Bu ayrımın dışında *Devlet* eserinde (509e) duyulur tikeller (/ *aisthêton*), ideaların taklidi olsa bile bunlar *Sofist* diyalogunda (234b, 266b-c) Tanrı'nın şakası olarak geçen gölge ve serap gibi başka fenomenlerin kopyası olan belli fiziksel fenomenlere göre daha hakiki ya da orijinaldir. Taklitlerin bu bilgisi (/ *eikasia*), çizginin en aşağı dilimidir. Buna rağmen Platon, *Devlet* eserinde bu noktada sanat (/ *tékhnê poiêtikê mimêtikê*) hakkında hiçbir şey söylememiştir (Platon, 2019: 37, 54-55, 92-98, 126-132; Platon, 2017: 65-66, 93-127, 181, 194, 229, 264-277, 295-297, 377-397, 400, 412; Platon, 2018a: 41, 87, 109; Platon, 2018b: 79-82; Platon, 2010: 39-57; Petters, 2004: 66, 107-109, 221-224; Baba, 2018: 114).

3 Kelimenin diğer eş anlamlıları "kanaat", "inanç", "doksa"dır.

4 Kelimenin diğer eş anlamlıları "kanaat", "inanç", "doksa"dır.

5 Kelimenin diğer eş anlamlıları "eytişim" ve "ilm-i cedel"dır.

Platon, yapıtlarında dağınık hâlde bulunan sanata dair fikirlerinde sanatın özünde “haz” ve doğayı “taklit (/ *mimêsis*)”⁶ etmeyi amaçladığını dile getirmiştir. Platon’un “taklit üretmek” için tercih ettiği genel cins isim “taklit (/ *mimêsis*)”tir. Düş ya da serap gibi Tanrısal “taklit (/ *mimêsis*)” oluşmalarının hiçbir önemi yokken insani “taklit (/ *mimêsis*)” tüm Platonik estetiğinin temelini oluşturur. Filozof, zararlı etkilerinden ötürü sanatı ideal devletinden kovmuş; ancak güdümlü sanata açık bir kapı bırakmıştır (Petters, 2004: 366- 369). Aristoteles ise *Metafizik* (987b, 991a) adlı eserinde Platon’da görülen “*mimêsis*” teorisinin açıklamalarının “nesnelerin sayıları taklit ettikleri”ni savunan Pitagorasçılardan kaynaklandığını dile getirmiş ve bu açıklamaları sert bir şekilde eleştirmiştir (Petters, 2004: 223).

Antik Yunan felsefesinde “*epistêmê* (/ Osm. ilm/ Lat. *scientia*)” kelimesi; ilk olarak Platon’un aşkın (/ *transcendent*) idealar teorisinde, ontolojik olarak idealdan daha düşük seviyede olan ve “taklit (/ *mimêsis*)” ile oluşturulan bilgi olan “sanı (/ *doxa*)”ya karşıt olarak ideaların bilgisi “hakkiki ve bilimsel bilgi” anlamında kullanılmıştır. Bunun yanında ikinci olarak “organize edilmiş bilgi külliyyatı, bilim” anlamlarına gelmiştir. Üçüncü olarak ise Aristoteles’in içkin (/ *immanent*) çeşitliliğinde “*epistêmê theoretikê*”den kısaltılmış olarak “*praktikê*” ve “*poiêtikê*”ye karşıt olarak “teorik (/ *theorik/ theoretical*) bilgi” anlamında kullanılmıştır. Aristoteles, *Metafizik* eserinde (1025b-1026a), “*epistêmê*”yi; eylemle ilgili olan bilim “pratik (/ *praktikê*)”, üretimle ilgili produktiv bilim “poetik (/ *poiêtikê*)” ve teoriyle ilgili teorik bilim “teorik (/ *theorêtikê*)” şeklinde üçe ayırmış ve akılsal bilginin dökümünü yapmıştır. Poetik ya da produktif bilimler bilgiye yararlı ya da güzel bir şey yaratmak için yönelir ve burada bilgi güzellik yaratma amacına bağlıdır. Üretici ya da yaratıcı bilimlerin konu aldığı nesnelerin ortaya çıkabilmesi ya da gerçekleşebilmeleri insan eylemi ve ustalığına ihtiyaç duyar. Bu başlık altındaki bilgi estetiğin bir kolu olarak sanat kuramına denk gelir ve edebiyat eleştirisi ile retorığı barındırır. Bu üçlü ayırım Aristoteles’in bilimleri üçe ayırdığı ayırmadır (Petters, 2004: 107-110; Cevizci, 2018: 12-13). “*Poisêsis*” kelimesi Antik Yunan felsefesinde “yaratma, yapma, biçimlendirme, şiir sanatı, bir şiir” gibi anlamlarda kullanılmış; “*poiêtikê*” kelimesi ise “üretim bilimi (/ *productive science*); sanat veya zanaat; şiir sanatı, şiir” anlamlarında kullanılmıştır. Eğer “*poiêtikê*”, “şiir sanatı, şiir” anlamlarını kasteder şekilde kullanılacaksa genellikle “*poiêtikê tékhne*” şeklinde kullanılmıştır (Petters, 2004: 307-308; Cevizci, 2018: 12-13; Bayrav, 1999: 76).

6 Kelimenin diğer eş anlamlıları “yansıma”, “benzetme”, “ayna gibi yansıma”, “öykünme” ve “doğanın taklidi”dir.

2. Platon ile Aristoteles'in *Mimêsis* Teorileri ve Üç Farklı Yansıtma Kuramı

Sokrates, Platon ve Aristoteles “taklit (/ *mimêsis*) teorisi” ile sanatın nesnelere ve doğayı örnek aldığı, güzel ve yetkin doğanın sanat için bir model olduğunu savunmuştur. Bu temel görüşte birleşmelerine rağmen üç düşünür arasında önemli ayrımlıklar da vardır. Sokrates sanatçının; insanların fiziki, ruhi ve ahlaki yanlarını yansıttığını belirtmiştir. Platon, sanatçının ideaların yansımaları olan duyular dünyayı yansıttığını ve insanları gerçeklikten uzaklaştırdığını dile getirmiştir. Aristoteles taklidin; “nesnelere nasıl olmuşlarsa veya nasilsalar”, “nasıl oldukları söyleniyorsa veya sanılıyor” ve “nasıl olmaları gerekirse” şeklinde üç yolla gerçekleştirileceğini belirtmiş ve sanatın yansıtıklarından insanların öğrenme ve tanıma ile zevk aldığını öne sürmüştür.

Sanatın gerçekliği yansıtması durumu -özellikle Platon ve Aristoteles arasında- gerçeklik kavramını ele alan filozofa göre değişir. “*Mimêsis*” sorunu; bir gerçeklik, gerçekliği algılayış ya da ifade ediş sorunudur. Doğa yani gerçeklik nasıl yansıtılacaktır ve doğa yani gerçekliğin yansıtılmasından ne anlaşılacaktır gibi sorular bu sorunla alakalıdır. Platon ve Aristoteles, sanatın gerçekliği yansıtması noktasında anlaşsalar da anladıkları ya da kastettikleri gerçeklik birbirlerininkinden farklıdır. Platon ve Aristoteles’ten hareketle bugün temel olarak üç farklı yansıtma kuramı mevcuttur. Bu üç temel kuram gerçekliğin yansıtılmasında; duyular dünyasının aynen yansıtılması, evrenselin (/ genel/ tümelin) yansıtılması ve idealin yansıtılması şeklindedir.

Bu temel kuramlardan ilki duyular dünyasının aynen yansıtılmasıdır. Bu kuramda esas fikir, sanatın duyular dünyasının yani dış dünyanın yüzey gerçekliğini bire bir yansıttığı fikridir ve Platon’dan temellenir. Platon’un yansıtma kuramına göre sanatçı duyular dünyasını yani dış dünyayı olduğu gibi yansıtır. Başka bir deyişle yüzeysel gerçeklik aynı dış dünyadaki gibi yansıtılmalıdır. Platon bu fikrini *Devlet*’te (595-597) Akderin’in çevirisiyle “*Bir ayna alıp elinde tut. İşte böylece yaratmış olacaksın. Güneş, yıldızlar, dünya, evdeki eşyalar, bitkiler ve diğer tüm şeyler.*”⁷ şeklinde dile getirmiş ve yansıtmanın yüzey gerçekliğin bire bir yansıtılması olduğunu ortaya koymuş ve sanatçıyı da sadece doğayı taklit eden bir taklit ustası olarak kabul etmiştir.

Temel görüşlerden diğer ikisi Rönesans’tan sonra Aristoteles’in *Poetika* adlı eserinde farklı yerlerde bulunan iki farklı cümlesindeki dört farklı anlayıştan çıkmıştır. Öncelikle Aristoteles *Poetika* eserinin dokuzuncu bö-

7 Yazarın kendisinden ya da bir kaynaktan yapılan doğrudan alıntılar tırnak işareti içinde ve italik şekilde verilmiştir.

lümünde (1450b) ozanın görevini Çokona ve Aygün'ün çevirileriyle “Söylenenlerden de belli olduğu gibi, ozanın işi, olmuş şeyleri değil, olabilecek şeyleri, yani olanaklı şeyleri olasılık ya da zorunluluk esasına göre anlatmaktadır.” şeklinde belirtmiştir. Filozof eserinin yirmi beşinci bölümünde (1460b) ise ozanın nasıl taklit edeceği hakkındaki fikirlerini Çokona ve Aygün'ün çevirileriyle “Ozan, tıpkı bir ressam ya da tasvir üreten başka bir sanatçı gibi bir taklitçi olduğuna göre, zorunlu olarak hep şu üç şeyden birini taklit eder: Geçmişte ya da şimdi olanları taklit eder, anlatılanları ve kanıları taklit eder ya da olması gerekenleri taklit eder.” biçiminde dile getirmiştir. Bu iki cümlede üç farklı fikir yer almakta, hatta ilk cümle ile ikinci cümlenin çeliştiği bir nokta da göze çarpmaktadır. Öncelikle ilk cümleyi temel alan ilk yoruma göre sanatçı duyular dünyayı olduğu gibi en ufak ayrıntısına kadar yansıtmaz, tek olanı değil olabilir olanı, geneli yani evrensel olanı yansıtır. Anlatacağı olayın özünü seçerek onu rastlantısal ayrıntılardan arındırır ve böylece gereksiz ayrıntılardan ayıklanmış öz; evrenseli, geneli, olabilir olanı yansıtan sanatı oluşturur. İkinci cümlede, bu ilk cümledeki yargılarla çelişen yargı sanatçının “geçmişte ya da şimdi olanları” taklit edebileceğinin belirtilmesidir. İlk cümlede “Şairin işi olmuş şeyleri değil...” yargısı geçerken ikinci cümlede “...Geçmişte ya da şimdi olanları taklit eder...” yargısı geçmektedir. İkinci cümledeki bu yargı gerçek şeylerin taklit edilmesi, duyular dünyasının taklit edilmesidir yani Platon'un *Devlet*'te dile getirdiği taklit tarzıdır. Aristoteles dokuzuncu bölümde Platon tarzı taklide karşı çıkarken yirmi beşinci bölümde üç farklı taklit anlayışının içinde hem de en başta dokuzuncu bölümde karşı çıktığı Platon tarzı taklide de izin vermiştir. İkinci cümlede bulunan bu yargı, ilk cümleyle çelişen ikinci cümledeki “ilk” taklit tarzıdır. İkinci cümlede yer alan ikinci taklit tarzı “...anlatılanları ve kanıları taklit eder...” ifadesinde yer bulmuştur. Bu taklit tarzına göre şair geleneksel olarak anlatılıp inanılan şeyleri taklit eder. İkinci cümlede yer alan üçüncü taklit tarzı “...olması gerekenleri taklit eder.” ifadesinde kendine yer bulmuştur. Bu taklit tarzı ikinci cümleyi temel alan ikinci Aristoteles yorumunu oluşturur. Bu taklit tarzı olması gerekenin, idealleştirilmiş olanın yani iyi ve güzelin taklit edilmesi gerektiğini belirtir. İkinci cümlenin üçüncü taklit tarzını temel alan yoruma göre sanatçı dış dünyadaki eksiklikleri düzelterek, tamamlayarak, idealleştirerek onu ideal şekilde yansıtmalıdır. Sanatçı yalnızca zevk veren güzel öğeleri anlatacaktır. Bu idealleştirilmiş sanat fikrini Yeni Platoncu Plotinos da savunmuştur.

Görüldüğü gibi Platon'da tek taklit tarzı *Devlet*'te dile getirilmiş ve genel olarak yansıtma kuramlarının “duyular dünyasının aynen yansıtılması” şeklinde birini oluşturmuştur. Aristoteles'te ise *Poetika* eserinin dokuzuncu bölümünde bir taklit tarzı, yirmi beşinci bölümünde üç taklit tarzı; top-

lamda dört taklit tarzı dile getirilmiştir. Bunlardan dokuzuncu bölümdeki “*Ozanın işi, olmuş şeyleri değil, olabilecek şeyleri, yani olanaklı şeyleri olasılık ya da zorunluluk esasına göre anlatmaktadır.*” ile yirmi beşinci bölümdeki “*olması gerekenleri taklit eder*” taklit tarzları genel olarak yansıtma kuramlarının ikisinin temelini oluşturmuştur. Bunlar sırasıyla “evrenselin (/ genelini/ tümelin) yansıtılması” ve “idealin yansıtılması” şeklindedir. İkinci cümledeki bu yargı gerçek şeylerin taklit edilmesi, duyular dünyasının taklit edilmesidir yani Platon’un *Devlet*’te dile getirdiği taklit tarzıdır. Yirmi beşinci bölümdeki Platon ile aynı olan “*Geçmişte ya da şimdi olanları taklit eder*” taklit tarzı, dokuzuncu bölümdeki “*Şairin işi olmuş şeyleri değil...*” ifadesi ile çelişmiştir. Yine de yirmi beşinci bölümdeki taklit tarzı Platon’daki taklit tarzını ifade eder ve yansıtma kuramlarından “duyular dünyasının aynen yansıtılması” içinde değerlendirilir. Aristoteles’te yer alan diğer bir taklit tarzı “*...anlatılanları ve kanıların taklit eder...*” ise sanatçılar tarafından pek işlenmemiştir ve bundan genel bir yansıtma kuramı çıkmamıştır.

Sonuç olarak üç temel yansıtma kuramından “duyular dünyasının aynen yansıtılması” esas olarak Platon’dan olmakla birlikte hem Platon hem Aristoteles’ten; “evrenselin (/ genelini/ tümelin) yansıtılması” ve “idealin yansıtılması” ise Aristoteles’ten kaynaklanır.

Platon’da taklidin taklidi şeklinde olumsuz konumda yer alan taklit (/ *mimêsis*) ve sanatı, Aristoteles yapı olarak kabul etmiş ama içerik olarak tam tersi bir düşünce geliştirmiştir. Aristoteles sanat ve taklide (/ *mimêsis*) değişik bir yorum getirerek onlara Platon’dan farklı olarak olumlu bir işlevsellik yüklemiştir. Platon sanatı eğitsel, bilgisel, duygusal ve ahlaki konulara olumsuz etkide bulunacağından ötürü devletinden kovarken Aristoteles sanatın eğitsel ve ahlaki yönden olumlu etkiler taşıyacağını ileri sürerek sanata önemli ve olumlu bir yer vermiştir. Platon; trajedinin kişide heyecan uyandırarak onu daha duygusal ve bu yüzden de zayıf kıldığını bildirmiş ayrıca trajedinin ahlaki açıdan kötü kişileri taklit edebileceğini belirttikten sonra bu yüzden de ahlaki yönden zararlı etkilerde bulunabileceğini ileri sürmüştür. Aristoteles ise trajedinin kişiyi zayıf kıldığı ya da ahlaksızlık yaydığı fikirlerine karşı çıkmıştır. O; trajedinin insanı, “*katharsis* (/ arınma)” ile aşırıya varmış tutkuların arındırdığını ve insan ruhunu aşırılıklardan temizlediğini belirtmiştir. Aristoteles trajediye olumlu bir işlev yükleyerek hocasına bir nevi cevap vermiştir. Platon’un “*mimêsis*” kavramı duyulur dünyanın bire bir taklidi iken Aristoteles’in “*mimêsis*” kavramı içinde “gerçeklik”, “geleneksel olarak anlatılan ve inanılanların anlatılması”, “gerçeğe uygunluk, olabilirlik ve evrenselin yansıtılması” ve “ideal olanın yansıtılması”ni barındırır. Buradan hareketle Platon’da

sadece duyular dünyasının bire bir yansıtılması yer alırken Aristoteles'te hem Platon'daki gibi duyular dünyasının bire bir yansıtılması hem olabilir tümelin yani evrenselin yansıtılması hem geleneksel olarak anlatılıp inanılanların anlatılması hem de diğer fikirlere göre düşünürlerce daha baskın olduğu düşünülen duyular dünyasının idealize edilerek yansıtılması fikri mümkün olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim “gerçekçi” ve gerçeği dışlayan “idealist” görüşlerin çıkması buradan kaynaklanır.

Platon, eserlerinde güzelin ve sanatın ne olduğu üzerinde yoğunlaşırken Aristoteles *Poetika*, *Retorik Sanatı* ve *Metafizik* gibi eserlerinde sanat eserinin ne olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. Platon ve Aristoteles arasında sanatçıya yaklaşma ve edebî eserin kökeni konularında da farklılıklar vardır. Platon ve Aristoteles'e sanatçıya yaklaşma açısından bakıldığında şunlar görülmektedir: Platon'un felsefesinde sanatçı ancak doğayı taklit eden bir taklit ustasıdır, onun yaratıcılığından söz edilemez ve değeri taklit etme yeteneği ile doğru orantılıdır. Aristoteles'in felsefesinde ise sanatçı doğayı taklit etmekle birlikte olabilir olanı yansıtması bakımından taklit ediciliğin yanında yaratıcılık özelliğine de sahiptir. Platon ve Aristoteles'e edebî eserin kökeni açısından bakıldığında şunlar görülmektedir: Platon, İon'da (532c-536e) şiirin kökenine mistik bir açıklama getirmiş, şairin ilhamını Tanrı'dan aldığını ortaya atmıştır. Filozofa göre şair Tanrı tarafından cezbedilir, bu durumda aklını yitirmiş bir hâle döner ve kendinden geçmiş bir hâlde edebî eseri meydana getirir. Şair entelektüel bilgiden yoksun olarak Tanrı'dan gelen ilhamla yazar. Platon'a göre Apollon, ilhamını Musalar aracılığı ile şaire aktarır ve bilgisizlik içindeki şair kendinden geçerek âdetta bir delilik hâli içinde bu ilahi ilhamla edebî eseri yaratır. Aristoteles'te *Poetika*'da (1448b) ise edebî eserin ortaya çıkması yani kökeni doğaya dayandırılmış ve doğal iki neden olarak “insan taklit etmeye en yetkin ve meyilli hayvan olması” ve “insanın ilk bilgilerini taklit ile öğrenmesi, bu öğrenmeden ve dolayısıyla taklitten haz alması” şiirin kökeni açıklaması olarak verilmiştir.

Üç antik Yunan filozofu da gerçekliği yansıtmayı yani taklidi (/ *mimēsis*) sanatın temeli olarak görse de bu yansıtmayı temellendirme, gerçeklik anlayışları ve içini doldurma şekilleri birbirinden farklıdır. Hoşlanma sanatçının tekniğinden, taklit edilenin ne olduğunu anlamaktan ya da bir şey öğrenmekten olabilir. “Doğa”nın taklidinde “doğa” terimi dış dünya, insanların karakteri ya da eylemlerini ifade edebilir. Bu görüş Rönesans döneminde tekrar geçerlik kazandığı için atölyeler doğa veya anatomi araştırmalarının yapıldığı bir nevi bilim laboratuvarlarına dönmüştür. Platon için sanat “olan”ı, Aristoteles için “olabilir olan”ı, Rönesans için “ideal olan”ı yansıtmalıdır (Aristoteles, 2018: 9, 23, 75; Platon, 2017: 379; Platon, 2010: 39-57; Petters, 2004: 221-224, 366- 369; Tunalı, 2011: 176-

177, 185; Tunalı, 2011a: 99-102; Tunalı, 2011b: 49; Özel, 2014: 93, 118; Özel, 2014: 142, 292-293; Moran, 2014: 19-20, 28-31; Aristoteles, 2013: 50, 85; Özel, 2016: 63-64; Jarrety, 2010: 13-16, 23-24; Cevizci, 2013: 20, 27; Ross, 2014: 430-431, 439; Duman, 2015: 88-94; Aygün, 2018: 90, 95; Bayrav, 1999: 69-83; Ginzburg, 2006: 90; Duman, 2019: 47-48, 283).

3. Temel Sanat Akımlarında *Mimêsis* ya da Doğanın Taklidi

Nitekim düşünürlerin fikirlerinden kaynaklanan genel olarak sanat akımları özel olarak ise edebî akımlar, birbirlerine karşı gerçeği daha doğru yansıttıkları iddiasında bulunmuştur. Doğaya öykünme yani gerçeği yansıtırma ya da gerçeklik farklı yüzyıllarda farklı şekillerde yorumlanmıştır. Birçok sanat akımı ya da grubu gerçekten, gerçeği farklı şekillerde betimleyerek ve yapılandırarak söz etmiş; farklı doğaya öykünme yani gerçeklik anlayış ve yorumu geliştirmiştir. Özel olarak edebî akımlarda da doğa ya da gerçeğin yorumu zaman içinde değişmiş ve farklılaşmıştır. Edebiyat tarihi boyunca karakter, duygu, motif ve kurgu gibi unsurlar sürekli bir değişim içinde olmuştur. 17. yüzyılda klasisizmin temsilcileri Boileau ve Molière’de, “doğayı izleyin” öğüdündeki doğa, gerçek yerine gerçeğe benzerliği ifade etmektedir. Fransız klasiklerinin gerçeğe benzer ifadesi, olması gereken ile eş anlamda algılanmıştır. 17. yüzyılda inanılmaz ya da akla aykırı eylem aslında yapılması yadırganan veya ayıplanan eylemdir. Nitekim bu görüş Aristoteles’in akla aykırı, inanılması güç ve rastlantılardan kaçınıp her zaman ve yerde olabilecek olayların anlatılması gerektiği fikri ve idealin işlenmesi düşüncesi ile benzerdir. Klasisizmin kurucusu sayılan Boileau Antik Çağ’da etkin olan üçlü üslup derecelendirmesini benimsemiş ve çağında da bu fikri savunmuştur. Yazara göre ilk sırada yüksek ve seçkin üslubu ile trajedi yer almış, ikinci sırada töre komedilerinin veya seçkin komedinin orta üslubu kendine yer bulmuş, son sırada ise halka has komedilerin yer aldığı bayağı üslup kendine yer bulmuştur. Boileau, trajedinin seçkin üslubuna önem vermiş ve üçüncü sıradaki bayağı üslubu ise hor görmüştür. Fransızların klasik trajedileri Antik Çağ’dan sonra Antik Çağ’a öykünme ile birlikte Avrupa’nın tekrar benimsediği üsluplar ayrılığının en uç örneklerini oluşturmuştur.

18. yüzyılda doğa, “güzel doğa” şeklinde bir anlam daralmasına uğramış, 18. yüzyılın sonlarına doğru doğada bulunan her nesnenin değil sadece güzel nesnelere zevk vereceği ve edebiyatın amacının da zevk vermek olduğu ileri sürülmüştür. Böylece doğadan “güzel”in seçiminin zorunlu olduğu fikri yaygınlaşmış ve gitgide doğanın taklidindeki doğa, “güzel doğa”yı ifade eder hâle gelmiştir.

19. yüzyıla yaklaştıkça roman türünün diğer türlere göre öne çıkarak başat tür hâline gelmesi ile artık edebiyatta gerçekliğin ya da doğaya öy-

künmenin tartışması romanda gerçekliğin ya da doğaya öykünmenin nasıl olacağı tartışmasına dönüşür. Romanda gerçekliğin aranması çağın yaşamına, günlük hayata benzeme ile eş anlama gelir. Doğaya öykünme yani gerçeklik 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başındaki eserlerde tüm insanlığı ilgilendiren ya da ideal olan bir gerçek anlayışı değil güncelin, çağın getirdiklerinin ele alınıp işlendiği bir gerçek anlayışına dönüşmüştür. 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyılın başlarında dönemin güncelliği ile temellendirilmiş bir realizm ortaya çıkmıştır.

Bu esnada romantizm ile birlikte doğaya öykünme yani gerçekçilik kesintiye uğramış, daha doğrusu romantikler doğaya öykünmeyi ya da gerçekliği varlık düzeyinde görmedikleri için gerçeklik anlayışında varlığa öykünme kesintiye uğramıştır. Romantikler doğaya öykünmeyi varlık düzeyinde değil yani doğadaki nesnelere değil doğanın yaratıcı gücü ve yaratıcılığına öykünme olarak görmüşlerdir. Romantiklerle birlikte varlık düzeyindeki doğaya öykünme ya da varlık düzeyindeki gerçeklik anlayışı kesintiye uğramış, eserdeki varlıkların taklit edilmesi değil sanatçının doğanın üreticiliğini taklit etmesi benimsenmiştir. Romantizm ile birlikte eserdeki varlıklar ya da eser değil sanatçı üreticiliğe öykünür, doğanın üreticiliğini örnek alır. Böylece romantikler doğaya öykünmede o zamana kadar görülmemiş bir tercihte bulunmuş, başarıya ulaşmada sanatçının yaratıcılığı yani “deha”sını en büyük etken olarak kabul etmiştir. Bunun yanında romantizm kendisinden önceki üslup derecelendirmesi açısından ise üslup sentezini benimsemiştir.

19. yüzyılda modern realizm akımı ile varlıkların odak noktası olduğu taklit anlayışı kaldığı yerden devam etmiştir. Honoré de Balzac ve Marie Henri-Beyle Stendhal; Auerbach’a göre modern gerçekliğin kurucusu olarak görülebilir. Modern gerçeklik 19. yüzyılda özellikle de Fransa’da şekillenmiştir. Bu akım, Antik Çağ ve tüm klasisit akımlarda görülen üslup derecelendirmesinden tamamıyla kopuşun yaşandığı akımdır. Realizm ile gelişen gerçeklik anlayışı klasiklerle gelişen gerçeklik anlayışından farklıdır. Realist gerçeklik anlayışında klasisizmdeki gibi sadece soyluların değil her insanın yaşamının muhtemel sorunları, günlük ya da basit olaylar ele alınmıştır. Örneğin bir karı kocanın yemeğe oturması oldukça sıradan bir durumdur ve bu durum üçlü üslup derecelendirmesinde ancak kaba bir güldürü ya da bir hicvin edebî konusu olabilirdi. Modern gerçeklikte ise böyle bir sınırlama olmaksızın kullanılabilir hâle gelmiştir, tıpkı *Madam Bovary*’de olduğu gibi. Seçkin üslupla yazılan trajik ve ciddi eserlerde üçlü üslup derecelendirmesine göre her türden gerçeklik dışlanmıştır. Gerçekliği dışlayan bu klasik ve estetik üslup kuralı, üçlü üslup derecelendirmesi 18. yüzyılın sonunda zayıflamaya başlamış, bu zayıflama; bir önceki

yüzyılda üslup derecelendirmesinin oldukça katı olduğu Fransız edebiyatı ve Fransa’da dahi kendini hissettirmiştir. Bu gerçeklik anlayışı, Platon’un duyular dünyasının olduğu gibi taklit edilmesi fikrine yakındır. Hem Hristiyanlık anlayışı hem de realist bakış açısı amaçları farklı olsa da Antik Yunan ve Romalılar ile Rönesans’tan 19. yüzyıla kadar Avrupa kültüründe geçerliliği olan yüksek, orta, bayağı ayrımına karşındır. Orta Çağ realizmi ile modern realizm gerçeği yansıtmada temel bakış açılarında örtüşür. Eğlendiricilikten sıyrılıp üç temel üslup ayrımına karşı olma ve kişiler ile olayların halktan ve basit olaylardan seçilmesi bu iki görüşün ortak noktasıdır. Hristiyanlık düşüncesi ve 19. yüzyıl realist akımının doğaya öykünme yani gerçeklik anlayışı farklı amaçlarla da olsa benzer, ortak bir paydada buluşmuştur.

Sonuç olarak klasisizm, romantizm ve realizm şeklindeki temel sanat akımlarında doğaya öykünme ya da başka bir deyişle gerçeği yansıtmaya yer almaktadır. Fakat bu akımlardaki doğaya öykünme tarzı ve bu tarzın kaynağı farklılık göstermekte, her akım kendi tarzını ve kaynağını gerçek “doğaya öykünme” olarak ileri sürmektedir (Bayrav, 1999: 82-89, 101-109, 129; Auerbach, 2019: 407-408, 429, 499, 509-511, 531, 557, 598-599; Boynukara, 1997: 82-85, 206-208; Özdemir, 1990: 123-125, 168-171, 230-231; Karataş, 2018: 127, 196, 229, 280; Huyugüzel, 2018: 153, 194).

4. Sonuç

“*Mimêsis*”, Antik Yunan dünyasında genel olarak “taklit”, sanat terimi olarak “güzel sanat” anlamında kullanılmış bir kavramdır. Bu kavram Platon ile Aristoteles’te sanat ve estetik terimi olarak kullanılmış ve bu kullanım iki filozoftan sonra yerleşerek devam etmiştir. Platon’a göre “*mimêsis*”; Tanrı veya insan tarafından kullanılabilen ve “taklit (/ *eikones*)” üreten bir üretim tarzıdır. “*Mimêsis*” ile ortaya çıkan ürünün ontolojik statüsü hareket ettiği modelin ontolojik statüsüne göre daha aşağıdadır. Şair ya da ressamın sanatı ve sanatkârlığı işte bu “*mimêsis*”tir. Bu hâliyle gerçeğe ulaşmaya çalışan kişi için taklidin taklidi olduğundan yani ontolojik anlamda gerçek dışı olduğundan zararlıdır. Ayrıca sanat söylem yanlışlıkları da barındırır, suçludur; çünkü sürekli yalan söyler ya da söylediklerinin teknik bilgisine sahip olmaksızın söyler. Ayrıca kötü insanları taklit edip insanları kötü yola yöneltme ihtimali de vardır ki böyle bir ihtimal gerçekleşirse zararlı ahlaki etkilere yol açabilir. Sonuç olarak Platon “*mimêsis*”i bu şekilde temellendirip sanata da ontolojik statü ve söylem yanlışlıkları noktalarından ötürü karşı çıkmıştır. Sanatın bu olumsuz çehresi “*mimêsis*”i farklı şekilde temellendirecek olan Aristoteles ile birlikte değişecektir. Sokrates, Platon ve Aristoteles’e göre sanat “taklit (/ *mimêsis*)” ya da başka bir ifadeyle “yansıtmaya” olsa da bu taklidin ya da başka bir ifadeyle yansıtmının tarzı üç

düşünürde de farklıdır. Sokrates'e göre sanatçı kişilerin fiziki, ruhi ve ahlaki yanlarını yansıtır veya taklit eder. Platon'a göre sanatçı duyulur dünyayı bire bir yansıtır veya taklit eder. Aristoteles'e göre sanatçı olayları; nasıl olmuşlarsa, nasıl oldukları söyleniyorsa ya da nasıl olmaları gerekiyorsa şeklinde yansıtır veya taklit eder. Filozoflar sanatın “taklit (/ *mimêsis*)” ya da yansıtma olduğu noktasında hemfikir olsalar da taklit ya da yansıtma tarzı noktasında birbirlerinden ayrılmaktadır. Başka bir ifadeyle Sokrates, Platon ve Aristoteles sanatın bir “taklit (/ *mimêsis*)” olduğunu savunmuşlarsa da bu konunun içeriğinde birbirlerinden ayrılmışlardır. “*Mimêsis*”; Sokrates'te sanatçının fiziksel, ruhsal ya da ahlaksal yönlerinin yansıtılması şeklinde; Platon'da dış dünyanın bire bir yansıtılması biçiminde; Aristoteles'te ise kanıların, evrenselin, idealin ya da duyulur dünyanın bire bir yansıtılması şeklinde yer almıştır. Düşünürlerce Aristoteles'in dört “*mimêsis*” tarzı yıllarca incelenmiş, filozof genel bir estetik oluşturmadığı için hangisinin esas fikir olduğu tartışılmıştır. Nitekim birçok düşünürce göre bu dört tarzdan “duyular dünyasının idealize edilerek yansıtılması” fikri diğer fikirlere göre Aristoteles'in esas “*mimêsis*” fikri olarak kabul edilmiştir. Filozoflarda görülen sanatın bir “taklit (/ *mimêsis*)”, bir “yansıtma” olduğu fikri ve bu fikri temellendirirken gerçekleştirdikleri ayrımlar ile farklı yorumlar birbirlerinden farklı ama “taklidi (/ *mimêsis*)”, “yansıtmayı” temele alan üç yansıtma kuramının doğmasına sebep olmuştur. Başka bir deyişle filozofların “taklit (/ *mimêsis*)” yani “yansıtma” fikirleri işlenerek üç farklı yansıtma kuramı meydana getirilmiştir. Bu durum “*mimêsis*”in temel sanat akımlarına etkileridir. Üç temel yansıtma kuramı Platon ve Aristoteles'in fikirlerinden ortaya çıkmış; bunlar filozofların *Devlet* ve *Poetika* gibi eserlerde geçen fikirlerinden temellenmiştir. “Duyulur dünyanın” yansıtılması fikri Platon'dan; “evrensel” ve “ideal” olanın yansıtılması fikirleri ise Aristoteles'ten kaynaklanmaktadır. Klasisizm, romantizm ve realizm tarzındaki üç temel sanat akımı da doğayı taklit etmeyi ya da doğaya öykünmeyi kendilerine göre yorumlamış ve kendi teorilerinde kullanmıştır. Başka bir deyişle Platon ve Aristoteles'te yer alan doğanın taklidi yani sanatın temelinde yer alan “taklit (/ *mimêsis*)” bu temel sanat akımlarını doğrudan etkilemiştir. Klasisizmde yer alan “gerçeğe benzerlik” ya da “olması gerekenin ifadesi” doğrudan Aristoteles'in “taklit (/ *mimêsis*)” anlayışından temellenmiştir. Romantizmde ise dış dünyanın taklidi kesintiye uğramışsa da bu sefer taklit boyut değiştirmiş ve “*mimêsis*”, sanatçının doğanın üretkenliğini taklit etmesi şeklinde anlaşılmıştır. Realizmde ise “duyulur dünya bire bir taklit edilmesi” doğrudan Platon'un “taklit (/ *mimêsis*)” anlayışından temellenmiştir. Sonuç olarak “taklit (/ *mimêsis*)”, üç temel sanat akımında farklı tarzlarda mevcuttur ve “*mimêsis*”, bu sanat akımlarını doğrudan etkilemiştir. Klasisizm'de Aristoteles'ten hareketle “evrensel” ve “ideal” olanın; romantizmde “doğanın üreticiliği”nin; realizmde ise Platon'dan hareketle “duyulur dünya”nın yansıtılması yer almaktadır.

Kaynakça

- Aristoteles (2013). *Poetika -Şiir Sanatı Üzerine-* (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Aristoteles (2018). *Poetika -Şiir Sanatı Üzerine-* (Çev. Ari Çokona ve Ömer Aygün). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Auerbach, E. (2019). *Mimesis: Batı Edebiyatında Gerçekliğin Tasviri* (Çev. Herdem Belen ve Hüseyin Ertürk). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Aygün, Ö. (2018). “Açıklamalar”. *Poetika -Şiir Sanatı Üzerine -*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Baba, C. (2018). *Retoriğin İkna Gücü*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bayrav, S. (1999). *Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Boynukara, H. (1997). *Modern Eleştiri Terimleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Cevizci, A. (2013). “Önsöz -Poetika ya da Şiir Sanatı Üzerine-”. *Poetika - Şiir Sanatı Üzerine*, İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2018). “Aristoteles Hayatı ve Eserleri”. *Retorik*, 7-18.
- Duman, M. A. (2015). *Platon’un Retorik Anlayışı*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Duman, M. A. (2019). *Retorikten Belâgate Mecâzdan Metafora*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ginzburg, C. (2006). *Güç İlişkileri – Tarih, Retorik, Kanıt* (Çev. Durdu Kundakçı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Huyugüzel, Ö. F. (2018). *Eleştiri Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Jarrety, M. (2010). *Poetika* (Çev. İsmail Yerguz). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Karataş, T. (2018). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Moran, B. (2014). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, E. (1990). *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özel, A. (2016). *Örneklerle Estetik Eleştirisi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Özel, A. (2014). *Estetik ve Temel Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Petters, E. F. (2004). *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü* (Haz. ve Çev. Hakkı Hünler). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Platon (2010). *İon* (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2017). *Devlet* (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2018a). *Timaios*. (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2018b). *Menon* (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2019). *Sofist* (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Ross, D. (2014). *Aristoteles* (Çev. Ahmet Arslan). Ankara: Kabalcı Yayıncılık.
- Tunalı, İ. (2011). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2011a). *Estetik Beğeni*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2011b). *Sanat Ontolojisi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Extended Summary

In the ancient Greek world, *mimêsis* was used as “imitation” and “fine art”. Mimesis has become an art term after Plato and Aristotle. The concept of mimesis mainly emerged in Plato’s work *Politeia*. The concept is used literally as the term art in the tenth book. According to Plato, mimesis is an activity that only produces imitation and it is far from the truth. According to the philosopher, the production of the artist is only based on imitation, that is, it is “mimesis”. The artist is the person who imitates the ideas’ appearance in the world. According to Plato, mimesis means the exact reflection of external reality. That is why Plato saw the artist’s production two levels away from reality. Art is a dysfunctional copy of the real idea, two levels away. For the philosopher, art is harmful because it really drives away the person trying to reach the truth. In addition, according to Plato, art is a liar. Art portrayed good Gods as bad. For these two reasons Plato expelled art from its ideal state. Like Plato, Aristotle accepted art as mimesis, that is, an imitation. For him, art imitates competent nature. Aristotle agrees with Plato about the imitation of art. But Aristotle has different ideas than Plato on how to perform imitation. According to Plato, imitation means the exact representation of the outside world. According to Aristotle, imitation of objects can be realized in three ways: “how they were”, “how they are said to be” or “how they should be”.

Based on Plato and Aristotle, there are three different representation theories today. These three representation theories accepted reality differently from each other as “reflecting external reality”, “reflecting the universal” and “reflecting the ideal”. The understanding of “reflecting external reality” is the exact reflection of the surface reality of the external world. This understanding originates from Plato’s *Politeia* work. Plato stated in the work of the *Politeia* (595-597) that the artist should reflect the outside world exactly. The same idea is found in Aristotle’s *Poetics* (1460b), but this idea was not an effective one in Aristotle’s understanding. The understanding of “reflecting the universal” emerged after the Renaissance period. This source of understanding is Aristotle’s *Poetics*. According to *Poetics* (1450b), the artist does not reflect the outside world exactly, the artist reflects the universal. The artist purifies his art from accidental details and thus reflects what could be. The concept of “reflecting the ideal” emerged after the Renaissance period. The source of this understanding is Aristotle and his work named *Poetics*, as in the previous understanding. As it is stated in *Poetics* (1460b), the artist does not imitate the outside world. The artist removes the shortcomings of the outside world, corrects it and eliminates its flaws. Thus, the artist reflects the ideal.

Mimesis and art are in the form of imitation of imitation in Plato, and they have a negative position. Plato expelled art from his state because it would have a negative impact on moral and educational issues. Aristotle thinks that art is mimesis like his teacher. But he does not give a negative position to art like his teacher. On the contrary, Aristotle acknowledges that art will have a positive impact on moral and educational issues. Plato and Aristotle argued that the basis of art is “mimesis” that is “imitation”. But their understanding of imitation was different from each

other. Both philosophers showed different understandings of imitation from each other. This situation led to the emergence of three different representation theories.

Reflection of reality has been interpreted differently in different centuries. This situation led to the emergence of different artistic conceptions and literary movements. In the 17th century, the representatives of the classicism movement advocated the reality. The artistic understanding of the representatives of the classicalism movement originated from Aristotle's "reflection of the universal" and "reflection of the ideal". In the 18th century, representatives of the Romantic Movement advocated the imitation of the creative power of the artist, not the objects in nature. According to the Romantics, the biggest factor for success is the creativity of the artist. As can be seen, the Romantic understanding of reflecting the truth is different from classical artists. In the 19th century, the artistic understanding of the representatives of the Realism Movement originated from the understanding of "reflecting external reality", put forward by Plato. According to Realist artists, ordinary events in the outside world can be the subject of artworks as they are. These can be processed in artworks without any restrictions. Realists' understanding of reality is different from that of classical and romantic writers. In the art movements of classicism, romance and realism, reflection of reality or in other words, emulation to nature has taken place. However, each art movement has a different style of reflecting reality. In addition, the sources of the understanding of reflecting the reality of the three art movements are different from each other. Every movement sees its style as the main method for reflecting reality.

As a result, "mimesis", which means "imitation", was used as an art term in the Ancient Greek world after Plato and Aristotle. Plato and Aristotle saw art as "mimesis", ie imitation. Despite this, the two philosophers' understanding of "mimêsis", imitation, is different from each other. For Plato, *Mimêsis* means the "projection of external reality". The same concept means "reflecting the universal" and "reflecting the ideal" for Aristotle. Three basic projection theories, "projection of external reality", "projection of the universal" and "projection of the ideal", emerged from the ideas of two philosophers. Classicism, romance and realism, which are the main art movements, imitated nature in their own way. These three basic art movements are based on reflection as an understanding, but are separated from each other in terms of reflection style. Three basic art movements have adopted the style of reflecting the ideas of the philosopher suitable for them.

